

ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Κοργιαλέναιο
Ιστορικό & Λαογραφικό
Μουσείο Αργοστολίου

ΕΚΘΕΜΑ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2024

Επιτύμβια πλάκα από το παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννη της οικογένειας
Μεταζά στο Λιθόστρωτο

Στο Κοργιαλένειο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο απόκεινται μερικές μαρμάρινες επιτύμβιες πλάκες (ταφόπλακες), οι οποίες είναι ενεπίγραφες και παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τους νεκρούς που κάλυπταν. Συνήθως περιέχουν το ονοματεπώνυμο του νεκρού και τις ακραίες χρονολογίες (έτη γέννησης και θανάτου), το αξίωμά του (στην περίπτωση των αντρών), τις αρετές που τον κοσμούσαν, τον παραγγελιοδότη του ταφικού μνημείου και άλλα, δηλαδή παρέχουν ένα πλήρες μητρώο του εκάστοτε νεκρού και παρέχουν πληροφορίες γενικά για την κοινωνία της εποχής.

Εικ. 1. Περικλής Ντόκος, Σχέδιο Οικίας Ευσταθίου Μεταζά και παρεκκλησίου Αγίου Ιωάννου, φωτογραφία, Φωτογραφικό Αρχείο Κοργιαλενείου Μουσείου

Η ωραιότερη ταφόπλακα από άποψη καλλιτεχνική προέρχεται από τον Άγιο Ιωάννη, το παρεκκλήσιο της οικίας Ευσταθίου Μεταζά στο Λιθόστρωτο, δείγμα του επτανησιακού Μπαρόκ.

Εικών 1. Οικία κόντε Καίσαρος Μεταζά εις τὸ Ἄργοςτόλι, μετὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Ἐκτίσθη τὸ 1755 (φωτ. 1949).

Εικ. 2. Οικία Ευσταθίου Μεταζά και παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννη, φωτογραφία 1949, από Κ.Π. Κοσμετάτου *Κεφαλληνιακά Β' Αρχιτεκτονικά*, Αθήνα 1962.

Σύμφωνα με τον Κ. Π. Φωκά-Κοσμετάτο και με βάση αναγραφόμενη χρονολογία, η οικία κτίστηκε το 1755, αν και σε σωζόμενο αχρονολόγητο σχέδιο αναφέρεται ως χρονολογία το 1690 (εικ. 1). Είναι ρυθμού επτανησιακού Μπαρόκ (εικ. 2), ενός απλοποιημένου τύπου του δυτικοευρωπαϊκού Μπαρόκ. Άλλωστε τα μέσα του δεκάτου ογδού αιώνα που κτίστηκε, είχε ήδη εμφανιστεί ο ρυθμός Ροκοκό και οι κατασκευές είχαν ελαφρυνθεί από τον βαρύ διάκοσμο. Αυτό το διαπιστώνουμε ευκολότερα στο απλοποιημένο αέτωμα του παρεκκλησίου που είναι εντελώς σχηματοποιημένο και δεν απηχεί τη μορφή του χαρακτηριστικού για το Μπαρόκ τετμημένου αετώματος. Το ισοδομικό σύστημα στο ισόγειο της οικίας και σε άλλα σημεία του οικοδομικού συμπλέγματος απηχεί τις ρουστίκ προσόψεις του ισογείου των μεγάρων της πρώιμης Αναγέννησης. Η σιδεριά του μπαλκονιού καμπυλώνεται στο κατώτερο τμήμα της, ώστε να δημιουργείται χώρος για την τοποθέτηση γλαστρών με άνθη. Η οικία Μεταξά στην πλευρά του παρεκκλησίου είχε ένα εσωτερικό μπαλκόνι, από το οποίο η οικογένεια παρακολουθούσε τη λειτουργία.

Στην οικία αυτή λειτούργησε θέατρο, χρησιμοποιήθηκε για πολιτικές συγκεντρώσεις των ιδιοκτητών, ενώ στέγασε κατά την Κατοχή και το ιταλικό Διοικητήριο.

Οι φωτογραφίες που σώζονται στο Φωτογραφικό Αρχείο του Κοργιαλενείου Μουσείου αναφέρουν την οικία ως ιδιοκτησία του Ευσταθίου Μεταξά, ενώ ο Κ.Π. Φωκάς Κοσμετάτος ως οικία του Καίσαρα Μεταξά. Υποθέτουμε ότι αυτός ο Καίσαρας Μεταξάς ταυτίζεται με εκείνον, ο οποίος ενεπλάκη στο κίνημα της οικογένειας Μεταξά (1801), συνελήφθη, καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε μαζί με δύο άλλους συστασιαστές του στο Λοιμοκαθατήριο Αργοστολίου.

Ο Ευστάθιος Μεταξάς, νομικός και πολιτικός, γεννήθηκε στο Αργοστόλι. Ανέλαβε διάφορα αξιώματα, όπως Διοικητής της Ιθάκης (1784), μέλος της προσωρινής Κυβέρνησης επί Ουζακώφ (1798), με δικαστική εξουσία, και στη συνέχεια Γραμματέας (1790) της Προεδρίας. Σύμφωνα με τον Ηλία Τσιτσέλη, ενεπλάκη στις διαμάχες των οικογενειών Αννίνου και Μεταξά και από το 1801 είχε το στρατηγείο του στα Τρωιαννάτα και στη συνέχεια στα Φαρακλάτα. Όταν αποκαταστάθηκε η ηρεμία στο νησί διορίστηκε Διοικητής Κυθήρων. Με την πολιτική που ακολούθησε κατόρθωσε να εισπράξει μεγάλα ποσά από καθυστερούμενους φόρους και να συμβάλει στη βελτίωση των οικονομικών του κράτους. Τόσο οι Κυθήριοι όσο και οι χωρικοί της Κεφαλονιάς τον θεωρούσαν τυραννικό και οι τελευταίοι του έκαψαν τις οικίες του (1806). Άφησε συγγραφικό έργο στα ιταλικά. Οι γιοί του Κωνσταντίνος και Νικόλαος ονομάστηκαν Ευσταθιάδες και διέπρεψαν επί Αγγλοκρατίας ως νομικοί και πολιτευτές.

Η επιτύμβια πλάκα πιθανότατα προέρχεται από ταφή εντός του ναού, όπως συνηθιζόταν στα Επτάνησα έως τα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα. Φέρει έξεργο ανάγλυφο διάκοσμο που την καθιστά μοναδική ανάμεσα στις άλλες πλάκες που εκτίθενται στο Κοργιαλένιο Μουσείο, ενώ είναι σημαντική και για την επιτύμβια γλυπτική στην Κεφαλονιά.

Η μονολιθική πλάκα μιμείται τη μορφή τριμερούς στήλης με δύο σύμφυτες, αρράβδωτες κορινθιακές παραστάδες στο μεσαίο μεγαλύτερο τμήμα, οι οποίες πλαισιώνουν γλυφή εντός της οποίας έχουν λαξευτεί, σε δύο ξεχωριστές ανισομεγέθεις πλάκες, οικόσημο και τα σύμβολα ματαιότητας: νεκροκεφαλή πάνω από δύο χιαστί δεμένα με κορδέλλα οστά. Πάνω από τους κίονες, εν είδει πλατιού επιστυλίου, σχηματίζεται ορθογώνιο που φέρει αντικρυστά δύο ανάγλυφα ειλητάρια και ανάμεσά τους ρόδακα. Στα ειλητάρια είναι χαραγμένες ημιεξίτηλες επιγραφές, οι

οποίες προς το παρόν δεν είναι δυνατό να διαβαστούν, επειδή αυτή τη στιγμή δεν είναι δυνατή η προσέγγιση της πλάκας και εξέταση από πολύ κοντά.

Εικ. 3. Άγνωστος, επιτύμβια πλάκα Όρσας Φωκά Μεταξά, χ.χ., σκληρός λίθος, , περ. 190χ70χ15-22 εκ.

Εικ. 4. Οικόσημο της οικογένειας Φωκά που επιστέφεται από το οικόσημο της οικογένειας Μεταξά (λεπτομέρεια της εικ. 2).

Η μεγαλύτερη πλάκα εντός της γλυφής φέρει, σε ζωηρό ανάγλυφο, το οικόσημο της οικογένειας Φωκά (εικ. 4), που περιβάλλεται από δύο κλάδους δάφνης ενωμένους στη βάση τους. Πρόκειται για δικέφαλο αετό εστεμμένο εκατέρωθεν με στέμματα τεσσάρων κορυφών και φέρει στέμμα εννέα κορυφών πάνω από το οποίο απεικονίζεται σε πολύ μικρότερη κλίμακα το οικόσημο της οικογένειας Μεταξά: περιστέρι που

στέκεται πάνω σε υδρόγειο σφαίρα και κρατεί στο ράμφος του κλαδί φυσικό. Τα δύο οικόσημα συνδέονται με κορδέλλα που καταλήγει σε θύσανο (διακρίνεται ανάμεσα στις κεφαλές του αετού). Το οικόσημο Φωκά παραπέμπει σε ταφόπλακα μέλους αυτής της οικογένειας. Και γι' αυτό υποθέτουμε ότι ανήκε στον τάφο της Όρσας, θυγατέρας του Αντωνίου Φωκά – Παυλάτου, πρώτης συζύγου του Ευσταθίου Μεταξά.

Το τρίτο κατώτερο τμήμα της πλάκας είναι ορθογώνιο και φέρει γλυφή, εντός της οποίας θα ήταν επίσης κάποιο ανάγλυφο ή επιγραφή, αλλά δεν έχει τίποτε διασωθεί.

Σημ.: Ευχαριστώ τον κ. Παναγιώτη Καγκελάρη, γνώστη των οικοσήμων, για τις πολύτιμες πληροφορίες του, καθώς και την κ. Θεοτοκούλα Μουλίνου για την υποστήριξη κατά την έρευνα.

ΠΗΓΕΣ – ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φωτογραφικό Αρχείο Κοργιαλενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου.

Ηλίας Α. Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Λαογραφίαν της Νήσου Κεφαλληνίας εις τόμους τρεις*, τόμος Α', εν Αθήναις, τύποις Παρασκευά Λεώνη, 1904, σ. 426-427.

Κ.Π. Φωκάς Κοσμετάτος, *Κεφαλληνιακά Β' Αρχιτεκτονικά*, Αθήνα 1962, σ. 16.

Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, τόμος δεύτερος, Αθήνα, Εκδόσεις «Κέφαλος», 1988, σ. 44-48, διάσπαρτα.

Η Έφορος

Δώρα Φ. Μαρκάτου

Αφυπ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

